

स्थानीय राजपत्र

गोकर्णेश्वर नगरपालिका, काठमाण्डौद्वारा प्रकाशित

खण्ड: २ काठमाण्डौ, चैत्र २१ गते, २०७५ साल संख्या: २३

भाग २

गोकर्णेश्वर नगरपालिका

नगर कार्यपालिका कार्यालयको सूचना

गोकर्णेश्वर नगरपालिका नदी तथा अन्य सार्वजनिक

क्षेत्रको सरसफाई सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५

मूल्य रु १५।

प्रस्तावना:बढ्दो सहरीकरण, अव्यवस्थित बस्ती विकास तथा सार्वजनिक स्थलको अतिक्रमणबाट सडक, गल्ली तथा धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक एवं वातावरणीय सम्पदाको रूपमा रहेका नदी, खोला, नाला, पोखरी, ताल तलैया, पार्क, उद्यान एवं धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक धरोहर, खुला स्थान जस्ता सार्वजनिक स्थलको सरसफाई थप प्रभावकारी बनाई स्वच्छ, स्वस्थ, सफा, सुन्दर, सभ्य र समृद्ध नगरको पहिचान कायम गर्न स्थानीय सरकार, निजी तथा सहकारीक्षेत्र, सामाजिक अभियन्ता, नागरिक समाज तथा आम नागरिकलाई सरसफाईको अभियानमा स्वस्फूर्त रूपमा परिचालन गरी सरसफाई कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी, संस्थागत एवं दीगो बनाउनेसम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वान्छनीय भएकोले,

गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित) गर्ने ऐन, २०७४ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (७) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको कार्यविधि बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:**(१) यस कार्यविधिको नाम “गोकर्णेश्वर नगरपालिका नदीतथाअन्यसार्वजनिकक्षेत्रकोसरसफाईसम्बन्धीकार्यविधि, २०७५” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि तुरून्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क)

“कन्टेनर”भन्नालेफोहरमैलासङ्कलनगर्ने प्रयोजनकोलागिनिश्चितस्थानमाराखिए कोफोहरमैलाथुपार्ने भाँडो वा बाल्टिन र त्यस्तै प्रकारको अन्य कुनै वस्तु सम्झनु पर्छ ।

(ख)

“नगरपालिका”भन्नालेगोकर्णेश्वरनगरपालिका सम्झनु पर्छ ।

(ग)

“निष्कासन”भन्नालेफोहरमैलाउत्पादन स्थलबाटनगरपालिकाले तोकेको

स्थानमा फोहरमैलाथुपार्ने वा निकालने कार्य सम्झनु पर्छ ।

(घ) “फोहरमैला”भन्नालेघरेलुफोहोरमैला, औद्योगिक फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रयोगमा नआउने तथा फालिएका वस्तु, सडे गलेका वस्तु र वातावरणमा हास आउने गरी निष्कासन गरिएका वस्तु लगायत अनधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पेट र नगरपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी फोहरमैला भनी तोकिदिएको अन्य वस्तुलाई समेत जनाउँछ ।

(ङ)

“प्रमुख”भन्नालेगोकर्णेश्वरनगरपालिका को प्रमुख सम्झनु पर्छ ।

(च)

“फोहरमैलासङ्कलन”भन्नालेफोहरमैला

उत्पादनस्थलबाट उठाउने, घरबाट सङ्कलन गर्ने, सार्वजनिक स्थलमा रहेको फोहरमैला बढार्ने, थुपार्ने, झारपात उखेलने तथा अनधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पेट हटाई सङ्कलन गर्ने कार्यलाई सम्झनुपर्छ ।

(छ)

“सङ्कलनकेन्द्र” भन्नाले घरबाट निस्कने फोहरमैला सङ्कलन गरी निर्धारित समयसम्म राख्न वा थुपार्न नगरपालिकाले तोकेको स्थान सम्झनु पर्छ ।

(ज)

“सामाजिक अभियन्ता” भन्नाले समाजरमुलुकको विकास र सम्वृद्धिकाला गिनिःस्वार्थरकुनैलाभको आशानगरी स्वतःस्फूर्तरूपमा सहभागी हुने नागरिकको अनौपचारिक समूह सम्झनु पर्छ ।

(झ)

“सामुदायिक संस्था” भन्नाले नाफा आर्जन नगर्ने उद्देश्यले समुदायको हितको लागि प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित र सहभागितामूलक

टोलविकास संस्था तथा उपभोक्ता समूह, सहकारी संस्था वा गैरसरकारी संस्था सम्झनुपर्छ ।

(ज)

“विसर्जन”भन्नालेफोहरमैलाकोअन्तिम निष्कासनतथाव्यवस्थापनकार्यसम्झनुपर्छ ।

(ट) "समिति" भन्नाले दफा ९ को उपदफा (२) र (३) बमोजिमको समिति सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

उद्देश्य र सञ्चालनको रणनीति

३. उद्देश्य:(१) यस कार्यविधिको उद्देश्य नगरपालिकाले आफ्नो नगरक्षेत्र भित्रका सार्वजनिक स्थल तथा महत्वपूर्ण सम्पदा र खुला क्षेत्रको सरसफाईलाई व्यवस्थित बनाई स्वच्छ, सफा, स्वस्थ, सुन्दर र सभ्य नगरको पहिचान कायम गर्न सहयोग गर्नु रहेको छ ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएको अतिरिक्त नगरपालिकाले देहायका विषयमा समेत आवश्यक कार्य गर्नेछः-

- (क) नदी, खोला, नाला, पोखरी, ताल तलैयालाई सफा राख्ने,
- (ख) सडक, चोक, पार्क, उद्यान, चउर, खुल्ला तथा सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाईको उचित प्रबन्ध गर्ने,
- (ग) धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक धरोहरलाई सफा र सुगधर राख्ने,
- (घ) जैविक विविधताको संरक्षण र पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने,
- (ङ) स्थानीय पर्यटन तथा पर्या-पर्यटन अभिवृद्धि मार्फत् स्थानीय आर्थिक विकास गर्ने,
- (च) सरसफाई अभियानलाई आम नागरिकको जीवनको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गर्दै यसमा नागरिक सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने,
- (छ) आफ्नो क्षेत्रभित्रको सरसफाईमा स्थानीय सरकारको नेतृत्वदायी

भूमिका स्थापित गर्दै यस अभियानमा निजी तथा सहकारीक्षेत्र, नागरिक समाज, सामाजिक अभियन्ता तथा आम नागरिकलाई समेत परिचालन गर्ने,

(ज) सरसफाई सम्बन्धमा विगतका प्रयासलाईसंस्थागत गर्दै यसलाई थप प्रभावकारी र दीगो बनाउने।

४. सरसफाई सञ्चालनको रणनीति: सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाई गर्दा नगरपालिकाले देहायबमोजिमको रणनीति अवलम्बन गर्नेछ:-

(क) आफ्नो नगरक्षेत्रभित्रका नदी, खोला, नाला, पोखरी, ताल तलैया, धार्मिक-सांस्कृतिक सम्पदा तथा सार्वजनिक स्थलको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन स्थानीय तहको एकल प्रयासबाट मात्र सम्भव नहुने भएकोले यसमा सार्वजनिक-निजी-सहकारी-समुदायको साझेदारी कायम गर्ने,

- (ख) सरसफाई सम्बन्धमा आम सञ्चारका माध्यम एवं अन्य विधिद्वारा जनतामा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने,
- (ग) निजी क्षेत्रको संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अभिवृद्धि गरी सरसफाई क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी विस्तार गर्ने,
- (घ) सरसफाईको क्षेत्रमा नागरिक समाज, सामाजिक संस्था र सामुदायिक संस्थासँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यको विकास गर्ने,
- (ङ) सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाईमा सामाजिक अभियन्ताको परिचालन गर्ने।

परिच्छेद-३

सरसफाई गरिने क्षेत्र तथा सञ्चालन विधि

५. सरसफाई गरिने क्षेत्र: यस कार्यविधि अनुसार नगरक्षेत्रभित्र रहेका देहायका सार्वजनिक स्थल तथा सम्पदाको सरसफाई तथा संरक्षणका कार्य गरिनेछ:-

- (क) नदी, खोला, नाला, ताल-तलैया, सार्वजनिक पोखरी, सार्वजनिक धारा, पँधेरा, इनार र पानीको स्रोत,
- (ख) मठ, मन्दिर, चैत्य, गुम्बा, मस्जिद, चर्च लगायतका धार्मिक सम्पदा,
- (ग) सांस्कृतिक केन्द्र, नाट्यशाला, लिपी तथा संग्राहलय जस्ता सांस्कृतिक सम्पदा,
- (घ) पुरातात्विक महत्वका धरोहर तथा केन्द्र,
- (ङ) ऐतिहासिक स्थल,
- (च) राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण, संरक्षित क्षेत्र तथा अन्य प्राकृतिक सम्पदा वरिपरिको क्षेत्र,
- (छ) विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक एवं अन्य धरोहर,
- (ज) सडक, चोक, पार्क, उद्यान, चउर, सार्वजनिक शौचालय र खुला क्षेत्र तथा अन्य सार्वजनिक क्षेत्र ।

६. विशेष अभियान सञ्चालन गर्न सक्ने: नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र देहाय बमोजिमका अभियान सञ्चालन गर्ने निर्णय गर्न सक्नेछ:-

- (क) खुलादिसामुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने,
- (ख) पूर्ण सरसफाई नगर
- (ग) वातावरणमैत्री घर, टोल, वडा, नगर,
- (घ) प्लास्टिक मुक्त क्षेत्र,
- (ङ) सार्वजनिकस्थलमा मद्यपान, धुम्रपान, गुठ्खा, सुपारी लगायत विभिन्न नशाजन्य पदार्थको सेवन निषेध गर्ने अभियान,
- (च) फोहोर गर्नेलेनै सोको सफाई गर्ने वा सो बापतको दायित्व व्यहोर्ने,
- (छ) विभिन्न उपभोग्य वस्तुको उपभोग गरी विसर्जन गरिने प्याकेजजन्य फोहोर जथाभावी फाल्नमा रोक लगाउने,
- (ज) स्रोतमै फोहोरको वर्गीकरण गरी कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्टाछुट्टै कन्टेनरमा राखी विसर्जन गर्न अनिवार्य गर्ने,

- (झ) सार्वजनिक सडकको सडक तथा पेटीमा निर्माण सामग्री थुपार्ने, सवारी साधन तथा मेशिनरी औजार मर्मत सम्भार गर्ने कार्य पूर्णतः निषेध गर्ने,
- (ञ) होर्डिङ बोर्ड, ग्लोईड बोर्ड लगायतका विज्ञापन सामग्री निर्धारित क्षेत्रमा सीमित गर्ने,
- (ट) निश्चित तोकिएको क्षेत्रमा बाहेक अन्य क्षेत्रमा अस्पतालजन्य फोहोर विसर्जन गर्न निषेध गर्ने,
- (ठ) विषालु, संक्रामक, प्रज्वलनशील एवं स्वास्थ्य संस्था उद्योग तथा कलकारखानाबाट निष्कासन हुने फोहोर, किटनाशक औषधी, समय नाघिसकेको खाद्य पदार्थ लगायतका विशेष र जोखिमयुक्त फोहोरलाई साधारण फोहोरमैलासँग मिसाई निष्कासन गर्न रोक लगाउने,
- (ड) जोखिमयुक्त फोहोरको निष्कासन, सङ्कलन, भण्डारण, प्रशोधन, बिक्रीवितरण, विसर्जन र ओसारपसार

गर्ने व्यक्ति, निकाय र निकासीकतलि
मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा प्रतिकूल
असर नपर्ने गरी आफ्नै खर्चमा
वातावरणमैत्री तरिकाले जोखिमयुक्त
फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन
गर्नुपर्ने,

७. सरसफाईकार्यक्रम सञ्चालनकाविधि:

(१) नगर क्षेत्रभित्रका सरकारी, गैरसरकारी र निजीक्षेत्रका कार्यालय, संघ-संस्था र निकायले प्रत्येक महिनाको एक दिन पहिलो शुक्रबार दिउसो २ बजे देखि ३ बजेसम्म आफ्नो कम्पाउण्ड परिसरसर सफाईगरी सरसफाई अभियानलाई व्यापक बनाउनु पर्नेछ।

(२) नगरक्षेत्र भित्रका शैक्षिक संस्थामा प्रत्येक महिनाको दोस्रो र चौथो शुक्रबार दिउसो २ बजे देखि ३ बजेसम्मवा शैक्षिक संस्था बन्द हुनुभन्दा एक घण्टा अगाडिको समयदेखि वा अन्य उपयुक्त समयमा शैक्षिक संस्था वरपरका आफ्नो पायक पर्ने नदी, खोला, उद्यान, पोखरी, पार्क, ताल-तलैया, खानेपानीको मुहान, धार्मिक स्थल, सडक, टोल तथा सार्वजनिक स्थलको सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

(३) नगरक्षेत्र भित्रका शैक्षिक संस्थाले चित्रकला, वक्तृत्वकला, हाजिरीजवाफ, पदयात्रा, वृक्षारोपणको माध्यमबाट वातावरणीय संरक्षण तथा सरसफाई अभियान क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(४) नगरक्षेत्रभित्रका सबै सरकारी, निजी भवन तथा कार्यालय, संघसंस्था, निकायर परिवारले आ-आफ्नो कार्यालय भवन, घर, कम्पाउण्ड र परिसरमा बोटबिरुवा, फूल तथा गमला सहितको बगैँचा निर्माण गरी नियमित रूपमा गोडमेल तथा रेखदेख गर्ने प्रबन्ध मिलाउनु पर्नेछ ।

(५) नगरक्षेत्रभित्रका सबै कार्यालय, संघसंस्था र निकायले आफ्नो कार्यालय भवन, कोठा, प्यासेज, वरण्डा, छत, कम्पाउण्ड, पर्खाल लगायत आफ्नो परिसरमा फोहोरमैला, धुलो, टुटेफुटेका वा बिग्रेका समान, कागजको टुक्रा, चुरोट, खैनी, जर्दा, सूतीजन्य पदार्थको प्रयोग, भित्तेलेखन, पोष्टर पम्प्लेट टाँस्ने लगायतका कार्यलाई निषेध गरी “स्वच्छ, स्वस्थ, सफारहराभराक्षेत्र” घोषणा गरी नियमित सरसफाई गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(६) नगरक्षेत्रभिन्नका सबै कार्यालय, संघसंस्था र निकायले मापदण्ड विपरीत प्लाष्टिकका झोला, सिसा वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने सामग्रीको प्रयोग तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थ जलाउने कार्यलाई नियन्त्रण गरी स्थानीय स्रोतमा आधारित जैविक तथा वातावरणमैत्री विकल्पलाई प्रवर्द्धन गर्नु पर्नेछ ।

(७) सबै सरकारी निकाय तथा संगठित संस्थाले आफ्नो स्थापना दिवस, वार्षिकोत्सव वा यस्तै प्रकृतिका अन्य कार्यक्रम आयोजना गर्दा आफ्नो पायक पर्ने नदी, खोला, उद्यान, पोखरी, पार्क, ताल-तलैया, खानेपानीको मुहान, धार्मिक स्थल, सडक, टोल तथा सार्वजनिक स्थलको सरसफाई, वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्द्धन, सार्वजनिक सौन्दर्य अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम राखी वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(८) नगरपालिकाले प्रत्येक महिनाको अन्तिम शनिवार बिहान स्थानीय बासिन्दा, समुदाय, टोल विकास संस्था, गैर सरकारी संस्था, सामुदायिक एवं व्यावसायिक संगठन एवं नागरिक समाजको नेतृत्वमा आफ्नो क्षेत्रको पायक पर्ने खानेपानीको मुहान,

सार्वजनिक कुवा तथा धारा, ताल, तलैया, पोखरी नदी, खोला, धार्मिक एवं पर्यटकीय स्थल, सम्पदा क्षेत्र, सडक, पार्क, उद्यान, खुला क्षेत्र आदिको सरसफाई गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(९) दुई वा दुईभन्दा बढी स्थानीय तहले संयुक्त रुपमा सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्न चाहेमा सम्बन्धित प्रमुखहरुले यस कार्यको संयोजन गरी सरसफाई गरिने वडाका पदाधिकारीलाई संलग्न गराई कार्ययोजना बनाई सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(१०) आफ्नो घर अगाडी र वरिपरि सरसफाई गर्ने दायित्व सम्बन्धित घरधनीको समेत हुनेछ । आफ्नो घर वरिपरि सरसफाई नगर्ने वा बारम्बार फोहोर गरिरहने संस्था वा व्यक्तिलाई समितिले यस विषयमा ध्यानाकर्षण गराउन सक्नेछ । यसरी ध्यानाकर्षण गराउदाँ समेत अटेर गरेमा समितिले त्यस्ता घरधनी व्यक्ति वा संस्थाको नामावली कालोसूचीमा राखी सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(११) नगरपालिकाले सरसफाईलाई वृहत अभियान (Mega Event) को रूपमा सञ्चालन गर्न नवीनतम एवं आधुनिक प्रविधि र सोच सहितको प्रस्ताव सहकारी, निजी संस्था वा व्यक्तिबाट आह्वान गर्न सक्नेछ। प्राप्त प्रस्तावहरू मध्ये प्रभावकारी प्रस्तावलाई छनौट गरी प्रस्ताव पेश गर्ने सहकारी, निजी संस्था वा व्यक्तिबाट सरसफाई अभियानलाई व्यवस्थित गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(१२) नगरपालिकाले सार्वजनिक मन्दिर, पाटी, पौवा, नदी, नाला जस्ता स्थल सफा गर्नक्षेत्र निर्धारण गरी सो स्थल वरिपरि बस्ने वा त्यस्तो स्थलसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई केही रकम(Token Money) दिएर सरसफाई गर्न लगाउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(१३) नगरपालिकाले सार्वजनिक मन्दिर, पाटी, पौवा, नदी, नाला जस्ता सार्वजनिक स्थलहरूको व्यवस्थापन समिति गठन भएको भए व्यवस्थापन समितिलाई सरसफाई कार्यमा विशेष ध्यान पुर्याउन पत्राचार गर्नेछ।

(१४) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक मन्दिर, पाटी, पौवा, नदी, नाला जस्ता स्थलहरु सबैभन्दा बढी सफा गर्ने जिम्मेवार व्यक्ति, संस्था वा व्यवस्थापन समितिलाई यस कार्यविधिमा गठित नगरस्तरीय समितिको सिफारिसमा सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रशंसा पत्र वा कदर पत्र प्रदान गरी सरसफाई कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(१५) सेफ्टी ट्याङ्की, पानी निकास तथा फोहोरको पृथकीकरण सम्बन्धमा देहायबमोजिम गर्नु पर्नेछ:-

(क) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सबै प्रकारका भवनका धनीले आफ्नो भवनमा सेफ्टी ट्याङ्की अनिवार्य हुनुपर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने,

(ख) सेफ्टी ट्याङ्कीमा प्रत्येक घरबाट उत्सर्जन हुने दिशा, पिसाबयुक्त फोहोर जम्मा हुने अनिवार्य व्यवस्था गर्नुपर्ने,

(ग) नयाँ भवन बनाउँदा, तला थप गर्दा, निर्माण सम्पन्नताको प्रमाणपत्र लिँदा वा अन्य सेवा प्राप्त गर्न सेफ्टी ट्याङ्की निर्माण तथा प्रयोग भैरहेको छ भन्ने सुनिश्चिता हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने,

(घ) शौचालय बाहेक अन्य घरायसी प्रयोग जस्तै: लुगा हुने, खाद्य सामग्री सफा गर्ने, भान्छा तथा अन्य कोठा सफा गर्ने समेतका कार्यबाट निष्काशित हुने पानीलाई आफ्नो घर कम्पाउण्ड भित्र मंगाल बनाई शुद्धीकरण गरेर मात्र सार्वजनिक निकासमा समाहित गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

(१६) फोहोर उत्पादकले आफ्नो क्षेत्रभित्र उत्पादन हुने फोहोरलाई जैविक र अजैविक गरी कम्तीमा २ वर्गमा पृथकीकरण गर्नु पर्नेछ। फोहोरको प्रकृतिका आधारमा सोभन्दा बढी वा विशिष्टीकृत ढङ्गले पृथकीकरण गर्न आवश्यक देखिएमा सोको विधि र प्रक्रिया तोकी पृथकीकरण गर्न समितिको परामर्श

समेतको आधारमा सम्बन्धितस्थानीय तहले निर्देशन दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(१७) नगरपालिकाले जैविक फोहोरलाई मलको रूपमा उर्जामा रूपान्तरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न यस सम्बन्धी ठोस नीति तर्जुमा गरी लागू गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछर जैविक फोहोरलाई उर्जामा रूपान्तरण गर्ने नवीनतम सोचलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था समेत मिलाउनु पर्नेछ ।

(१८) घर धनीले आकाशबाट खसेको पानीलाई संकलन गरी प्रयोग गर्ने, जैविक फोहोरलाई मल बनाई भवनको छत, वरणडा, भुईँ वा भवन परिसरको उपयुक्त स्थानमा गमला वा कुनै भाडोमा तरकारी खेती, फलफुल खेती वा हरियाली क्षेत्र बनाउने कौशी खेती लगायतका प्रविधिहरूलाई प्राथमिकता दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

सरोकारवाला निकाय र भूमिका

८. सरोकारवाला निकाय: नगरक्षेत्रभिन्नको सरसफाई अभियानमा नगरपालिकाले सबै सरकारी कार्यालय, सुरक्षा निकाय, शैक्षिक संस्था, गैर सरकारी संस्था, टोल विकास संस्था एवम् आमा समूह जस्ता सामुदायिक संस्था, व्यावसायिक संस्था, आम सञ्चार, नागरिक अगुवा, सामाजिक अभियन्ता, जागरुक नागरिक आदि जस्ता सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्नुपर्दछ ।

९. सरसफाईमा संलग्न हुने निकायको भूमिका: (१) सरसफाई कार्यमा संलग्न हुने सरोकारवाला निकाय तथा पक्षहरूको तुलनात्मक प्रतिस्पर्धा एवं विशिष्टतालाई मध्येनजर गर्दै सरसफाईका कार्यक्रममा सबै पक्षहरूको सहकार्य र समन्वयमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) स्थानीय सरसफाई अभियानमा संलग्न हुने नगरपालिका क्षेत्रभिन्नका निकायहरूको प्रमुख जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) नगरपालिका: सरसफाई अभियानको समग्र नेतृत्व तथा संयोजन, सरसफाई सम्बन्धी नीति तर्जुमा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा लगानी, सार्वजनिक सम्पत्ति तथा स्थलहरूको संरक्षण, फोहोरमैला व्यवस्थापन, खुला दिशामुक्त तथा पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरको घोषणा र दीगोपना, सडक छेउछाउमा हरियाली प्रवर्द्धन, एक वडा/टोल एक सार्वजनिक उद्यानको विकास, सरसफाईसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने,
- (ख) अन्य सरकारी कार्यालय: स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन, कार्यालय परिसर सरसफाई, कार्यालयमा बगैंचा, हरियाली तथा सौन्दर्यकरण र समुदाय परिचालन गर्ने,
- (ग) सुरक्षा निकाय: कार्यालय परिसर सरसफाई, कार्यालयमा बगैंचा, हरियाली तथा सौन्दर्यकरण,

सरसफाई सम्बन्धमा समुदायसँग
समन्वय गर्ने,

- (घ) निजी व्यावसायिक संघसंस्था:
कार्यालय परिसर सरसफाई,
कार्यालयहरुमा बगैँचा, हरियाली तथा
सौन्दर्यकरण, संस्थागत सामाजिक
उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत
सरसफाई क्षेत्रमा लगानी, सरसफाई
अभियानमा सहकार्य गर्ने,
- (ङ) गैर सरकारी संघ संस्था: समुदाय
परिचालन, सचेतना अभिवृद्धिका
कार्यक्रम सञ्चालन, सरसफाईको
क्षेत्रमा लगानी, कार्यालय परिसर
सरसफाई, कार्यालयमा बगैँचा,
हरियाली तथा सौन्दर्यकरण,
सरसफाई अभियानमा सहकार्य गर्ने,
- (च) सामुदायिक संस्था: सामुदायिक
परिचालन, सचेतना अभिवृद्धि, सञ्जाल
विस्तार, सरसफाई अभियानमा
सहकार्य गर्ने,
- (छ) नागरिक समाज: सामाजिक
परिचालन, सचेतना अभिवृद्धि,

- एक्येवद्धता विकास, निगरानी, सरसफाई अभियानमा सहकार्य गर्ने,
- (ज) सञ्चार माध्यम: सूचना संप्रेषण, सचेतना अभिवृद्धि, निगरानी, सरसफाई अभियानमा सहकार्य आदि ।
- (झ) शैक्षिक संस्था: सचेतना अभिवृद्धिका, समाजमा सरसफाईको संस्कारको विकास, शैक्षिक संस्था परिसर सरसफाई, बगैंचा, हरियाली तथा सौन्दर्यकरण, सरसफाई अभियानमा सहकार्य गर्ने,
- (ञ) स्थानीय नागरिक: सरसफाईको संस्कारको विकास र पालना, सरसफाई अभियानमा स्वस्फूर्त परिचालन र ऐक्यवद्धता, आफ्नो घरको हरियाली तथा सौन्दर्यकरण, घरभिन्नबाट निस्कने फोहोरको वर्गीकरण तथा कुहिने फोहोरको स्रोतमा न्यूनीकरण गर्ने ।

परिच्छेद-५

संस्थागत प्रबन्ध एवं काम, कर्तव्य र अधिकार

१०. समितिको गठन: (१) नगर क्षेत्रभिन्न सरसफाई कार्यक्रममा आवश्यक नेतृत्व, समन्वय तथा सहजीकरण गरी सरसफाई अभियानलाई दीगो र संस्थागत गर्नका लागि नगर स्तरमा एवं वडास्तरीय सरसफाई समिति गठन गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको नगरस्तरीय समितिमा देहायबमोजिमका संयोजक र सदस्यहरू रहने छन्:-

- (क) प्रमुख -संयोजक
- (ख) नगरपालिकाको उपप्रमुख-सदस्य
- (ग) नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य
- (घ) संयोजक, सामाजिक विकास समिति(नगर सभा) -सदस्य
- (ङ) प्रमुख, सुरक्षा निकाय (नगरपालिका क्षेत्रको) -सदस्य

- (च) सभापति, नगर उद्योग वाणिज्य संघ
-सदस्य
- (छ) अध्यक्ष, स्थानीय गैर सरकारी संस्था
महासंघ -सदस्य
- (ज) सभापति, स्थानीय पत्रकार महासंघ
-सदस्य
- (झ) प्रमुख, नगरपालिका रेडक्रस एकाई
-सदस्य
- (ञ) सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत सामुदायिक
संस्थाका
प्रमुखमध्ये समितिले मनोनयन गरेको
एक जना जना-सदस्य
- (ट) सरसफाईको क्षेत्रमा उल्लेख्य
योगदान पुऱ्याउने समितिले
तोकेको महिला सहित कुनै दुई जना
सामाजिक अभियन्ता-सदस्य
- (ठ) प्रमुख, सामाजिक विकास शाखा,
नगरपालिका-सदस्य-सचिव।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको वडास्तरीय सरसफाई अभियान समितिको गठन देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) वडा अध्यक्ष -संयोजक
- (ख) वडा सदस्यहरु -सदस्य
- (ग) वडा सचिव -सदस्य
- (घ) स्रोत व्यक्ति -सदस्य
- (ङ) प्रमुख, सुरक्षा निकाय (स्थानीय तहमा रहेका इकाई) -सदस्य
- (च) सञ्चारकर्मी -सदस्य
- (छ) सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत सामुदायिक संस्थाका दुई जना प्रतिनिधि -सदस्य
- (ज) सरसफाईको क्षेत्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने समितिले तोकेको महिला सहित एक जना सामाजिक अभियन्ता -सदस्य
- (झ) प्रमुख, स्वास्थ्य एकाई -सदस्य-सचिव ।

(४) उपदपफा (२) वा (३) बमोजिमको समितिले आवश्यकता अनुसार कुनै विज्ञ तथा प्रतिनिधिलाई समितिको आमन्त्रित सदस्यको रूपमा बैठकमा भाग लिन अमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

११. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:नगरस्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) नगरस्तरीय सरसफाई नीति तर्जुमा गर्ने,
- (ख) सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने क्षेत्र पहिचान तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा गर्ने,
- (ग) सरसफाईका अभियानहरू सञ्चालन तथा अन्तर निकाय समन्वय गर्ने,
- (घ) विभिन्न संघ संस्था तथा निकायद्वारा गरिने सरसफाई कार्यक्रममा समन्वय गर्ने,
- (ङ) वडास्तरीय सरसफाई समितिको कार्यमा आवश्यक सहयोग, समन्वय र अनुगमन गर्ने,

(च) नगरस्तरीय सरसफाईको कार्यक्रम र समग्र स्थितिको अनुगमन गरी वार्षिक प्रतिवेदन नगरसभामा पेश गर्ने ।

१२. वडास्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:वडास्तरीय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) वडास्तरीय सरसफाई नीति र योजना तर्जुमा गर्ने,
- (ख) सरसफाईका अभियान सञ्चालन तथा अन्तर निकाय समन्वय गर्ने,
- (ग) विभिन्न संघ संस्था तथा निकायद्वारा गरिने सरसफाई कार्यक्रममा समन्वय गर्ने,
- (घ) वडास्तरीय सरसफाईको कार्यक्रमको अनुगमन गरी वडामा सो सम्बन्धमा छलफल गर्ने ।

परिच्छेद-६

स्रोत परिचालन र खर्च

१३. स्रोत परिचालन: (१) नगरपालिकाले आफूलाई प्राप्त समानीकरण अनुदान, राजश्व बाँडफाँट तथा आफ्नो आन्तरिक आयबाट सरसफाईको क्षेत्रमा न्यायोचित रूपले बजेट विनियोजन गर्नुपर्नेछ।

(२) नगरपालिकाले आफ्नो आय तथा अन्य निकायबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई समेत समावेश गरी एकीकृत रूपमा स्रोत परिचालन गर्न सरसफाईको लागि छुट्टै कोष सिर्जना गरी स्रोत परिचालन गर्न सक्नेछ।

(३) नगरपालिका क्षेत्रमा गरिने सरसफाईका कार्यक्रमलाई मितव्ययी, प्रभावकारी एवं एकीकृत ढङ्गमा सञ्चालन गर्नको लागि यस क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघ-संस्थाको कार्यक्रम स्थानीय तहको वार्षिक योजना प्रणालीमा समावेश गरिनेछ। यस्ता एकीकृत कार्यक्रमको नेतृत्व नगरपालिकाले गर्नेछ। यस प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेको सरसफाई सम्बन्धी काम गर्ने निजी सहकारी सबै संस्थ र तिनको क्रियाकलापको अभिलेख राख्नुपर्नेछ।

(४) नगरपालिकाले सरसफाईको क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न सार्वजनिक साझेदारीको नीति अवलम्बन गर्नेछ।

१४. सरसफाई खर्चको लेखा: (१) नगरपालिकाले सरसफाई कार्यक्रममा विनियोजन भएको बजेट खर्च गर्दा प्रचलित नियमानुसार गर्ने, खर्चको लेखांकन राख्ने, प्रतिवेदन तयार गर्ने तथा लेखा परीक्षण गराउनुपर्नेछ।

(२) यस क्षेत्रमा खर्च गर्दा खर्चमा दोहोरोपना नपर्ने गरी अन्य निकायसँग समेत समन्वय गरी प्राप्त स्रोतको मितव्ययी रूपमा परिचालन गर्नुपर्नेछ।

(३) नगरपालिकाले सरसफाईको क्षेत्रमा भएको खर्चको नियमित रूपमा प्रतिवेदन तयार गरी नगर सभा लगायत सम्बन्धित निकायमा पठाउनुपर्नेछ।

परिच्छेद-७

विविध

१५. सजाय हुने:कसैले यस कार्यविधि विपरीत हुने गरी कुनै कार्य गरेकोमा सो कार्य सरसफाई सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम सजाय हुने रहेछ भने सोही बमोजिम र त्यस्तो कानूनमा नलेखिएकोमा नगरपालिकाले निर्धारण गरेबमोजिमको जरिवाना हुनेछ।
१६. कार्यविधिको व्याख्या: यस कार्यविधिमा उल्लिखित कुनै विषयमा द्विविधा उत्पन्न भएमा वा अस्पष्टता रहेमा त्यसको अन्तिम व्याख्या नगर कार्यपालिकाले गर्नेछ।
१७. बाधा अड्चन फुकाउ: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र यस कार्यविधिमा व्यवस्था भए बाहेकका विषयमा नीतिगत निर्णय गर्न आवश्यक भएमा त्यस्तो निर्णय कार्यपालिकाले गर्नेछ।

स्वीकृत मिति: २०७५।१२।२१

आज्ञाले,
अग्निप्रसाद अधिकारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत